

(Ne)odgovornost in etika v upravljanju

GOSTUJOČI KOMENTAR

Jože P. Damijan

finance@finance.si

Sploh mi ni treba povedati, da je stanje korporacijskega upravljanja v podjetjih v delni ali večinski državni lasti v Sloveniji danes na meji katastrofalnega. To so namesto mene prejšnji teden že povedali ministra Lahovnik in Križanič ter premier Pahor, še prej pa minister Vlačič. Minister Lahovnik je za Večer izjavil: »Če bi imeli učinkovit sistem korporacijskega upravljanja, ustrezne nadzornike in uprave, ki ne bi izgubile občutka za primernost, zakon ne bi bil potreben. V Sloveniji je prišlo do učinka, ki se mu pravi *small happy family*, mala srečna družina. Spletejo se pač vezi med nadzorniki in upravami. Te na eni strani oblikujejo visoke nagrade za nadzornike, ti nadzorniki pa seveda podpišejo bajne pogodbe z upravami.«

NLB ima recept, kako obiti vladna priporočila

Lahovnik je imel v mislih (tudi) NLB, kjer je prejšnji nadzorni svet letos članom uprave ponudil v podpis nove individualne pogodbe, ki so gladko prezrle vladna priporočila v zvezi s prilagoditvijo plač menedžerjev in nadzornikov v podjetjih v državni lasti. Prejšnji nadzorni svet pod vodstvom Igorja Marinška ter pod budnim očesom članice Katje Božič z ministrstva za finance je denimo članom uprave namesto od vlade priporočenega šestmesečnega odpovednega roka radodarno ponudil kar desetmesečnega, odpravnino pa namesto v bruto določil kar v neto znesku. Z zadnjim je prejšnji nadzorni svet želel preprosto obiti tako imenovani Kramarjev zakon, s katerim je vlada z 49-odstotnim dodatnim davkom (skupaj z dohodnino pa 90-odstotno) obdavčila vse menedžerske

prejemke in nagrade menedžerjev in nadzornikov v državnih podjetjih in podjetjih, ki so deležna državnih pomoči za blaženje posledic finančne krize. Kramarjev davek velja za plače, ki presegajo 12.500 evrov na mesec, in za nagrade nad 25 tisoč evrov na leto. Ta poteza prejšnjih nadzornikov NLB je dodatno sporna tudi zato, ker so ob zamenjavi zatrjevali, da so v NLB poskrbeli za prilagoditev menedžerskih prejemkov vladnim priporočilom.

Nepotrebno administriranje

S tega vidika postane – kljub izdatni populistični noti – povsem razumljiv gnev Lahovnika, ki se je odločil, da bo vladna priporočila raje nadomestil z zakonom, ki bo administrativno določil plače menedžerjev v državnih podjetjih in podjetjih, ki dobivajo državno pomoč, v razmerju do povprečne plače v podjetju. Osebnost mi zdi takšno administriranje povsem nepotrebno, načeloma bi zadostovali razvit etični čut pri menedžerjih in nadzornikih ter priporočila vlade ali Združenja Manager in Združenja članov nadzornih svetov. Takšno politiko nagrajevanja, ki pa ne temelji samo na nekem fiksiiranem razmerju, ampak tudi v odvisnosti od uspešnosti podjetja, je denimo pred kratkim vpeljal nemški BMW.

Pri nas seveda močno bode v oči, da obe stanovski združenji menedžerjev in nadzornikov v dveh letih po začetku krize nista bili sposobni niti kančka samorefleksije. V dveh letih nista bili sposobni niti verbalno obsoditi dozdejšnje dejansko nedostojne prakse nagrajevanja v slovenskih podjetjih niti spornih menedžerskih odkupov tudi v času krize, kaj šele da bi pripravili ustrezna priporočila svojim članom v zvezi s politiko nagrajevanja v podjetjih, ki jih vodijo ali nadzirajo.

► Dr. Jože P. Damijan, Ekonomska fakulteta Univerze v Ljubljani in Inštitut za ekonomska raziskovanja ter Vienna University of Economics and Business Administration in nekdanji minister za razvoj.

►► Dokler se bo nadaljevalo takšno kadrovanje naših ministrov in šefov paradržavnih skladov, nima noben minister nikakršne moralne pravice javno kritizirati neučinkovitosti korporativnega upravljanja pri nas.

Lahovnikov iskreni gnev

Toda še bolj kot kritiko pomanjkanja etičnega čuta pri menedžerjih in nadzornikih ter njihovih stanovskih združenjih je mogoče Lahovnikove poteze in besede razumeti kot iskreni gnev do tega, da sistem korporativnega upravljanja vsem na oči zlorablja prav v državnih podjetjih. Lahovnik je eksplicitno povedal, da pri nas tudi v državnih podjetjih

nimamo učinkovitega korporativnega upravljanja. Ali z drugimi besedami, država kot lastnik ne zna imenovati dovolj kompetentnih in etično nekorumpiranih nadzornikov, ki bi nato uveljavili učinkovit sistem upravljanja v državnih podjetjih, od kadrovske politike pa vse do politike nagrajevanja. Država je vsaj enako ali še bolj nagnjena k temu, da v podjetja kot nadzornike imenuje moralno sporne osebnosti, ki nato ob preostalih goljufijah goljufivo obidejo tudi eksplicitna vladna priporočila.

Od vrhunskih menedžerjev do javnih uslužbencev

Seveda pa se to iskreno priznanje ministra o neučinkovitosti države kot lastnika zelo hitro konča v populističnem vladnem plačnem administriranju, ki tudi iz vrhunskih menedžerjev dela de facto javne uslužbence. Z enotnim merilom primerja čistilke, tretje sekretarje na ministrstvih s sodniki, zdravniki, profesorji in vrhunski menedžerji. Ne zmore pa ta preblisk iskrenosti preskočiti v iskren premislek temeljnih postulatov korporativnega upravljanja.

In sicer, prvič, da pri nas korporativno upravljanje urejata ZGD in kodeks upravljanja javnih delniških družb. ZGD jasno določa verigo odgovornosti in pristojnosti vseh deležnikov v tem procesu. Ta pa poteka tako, da lastnik na skupščini imenuje kompetentne nadzornike, ki nato izberejo upravo in jo nadzirajo. Sam lastnik pa se v poslovanje podjetja ne spušča, ampak vse svoje lastniške funkcije izvaja na skupščini. Kodeks pa dodatno eksplicitno pojasnjuje, da nadzorniki niso zavezani slediti navodilom lastnika, ampak morajo delovati zgolj v interesu podjetja. Pika. Zato naj se naši ministri enkrat končno zavedo, oprostite grobemu izrazu, kdaj morajo »držati gobec«.

Ministri nimajo nobene niti legalne niti moralne avtoritete, da javno komentirajo delo nadzornikov ali poteze uprav podjetij.

Minister Vlačič si ne sme privoščiti, da javno pove, da »nadzorni svet Slovenskih železnic ne uživa mojega zaupanja«.

Minister Lahovnik si ne sme privoščiti, da javno poziva, da je treba zamenjati denimo predsednika nadzornega sveta Gorenja.

Minister Križanič in premier Pahor pa ne smeta javno pozivati nadzornikov v NLB k odstopu ali odgovornosti.

To ni samo nedostojno vedenje, ampak je še več – je v nasprotju z našo zakonodajo in kodeksom upravljanja delniških družb. Za božjo voljo, gospodje ministri, začnite že spoštovati pravni red in uzance te države!

Odgovornost ministrov do državne lastnine

In drugič, ministri in šefi raznih naradržavnih skladov

se morajo končno zavesti svoje odgovornosti do državne lastnine. Prvi in izvirni greh pri neučinkovitem korporativnem upravljanju pri nas izhaja iz neustreznega razumevanja kadrovanja. Osebnostno kadrovanje ministrov po družinskih, prijateljskih in političnih linijah vodi k izboru nekompetentnih in že v osnovi kompromitiranih nadzornikov. Da ne govorim o ministrov neposrednem »osebnem izboru« članov in predsednikov uprav. Slabi nadzorniki ne morejo izbrati dobrih menedžerjev in ne morejo kakovostno nadzirati njihovega dela. Dokler se bo nadaljevalo tovrstno kadrovanje naših ministrov in šefov paradržavnih skladov, nima noben minister nikakršne moralne pravice javno kritizirati neučinkovitosti korporativnega upravljanja pri nas. Saj ga sami s svojim osebnim angažmajem kompromitirajo. Za naše ministre je preprosto bolje, da absolutno »držijo gobec«, če že niso pripravljene dati rok stran od državnih podjetij.

Tri načela korporativnega upravljanja v državnih

podjetjih

S preoblikovanjem korporativnega upravljanja v podjetjih v državni lasti v skladu s priporočili OECD bo nujno zavezati vse deležnike v tem procesu (državo, nadzornike, menedžerje) k spoštovanju zdajšnjega kodeksa upravljanja javnih delniških družb. Lahko sicer pripravimo tudi nov kodeks upravljanja podjetij v državni lasti, ki naj preprosto prepíše stari kodeks za javne delniške družbe o preglednosti, zaščiti pravic malih delničarjev in podobno. Toda k temu mora dodati še tri nova načela.

Prvo načelo naj se glasi: Država kot lastnik svoje lastniške funkcije v podjetjih v državni lasti izvršuje v skladu z ZGD prek skupščine podjetij in določanja strateških ciljev. Vlada RS enkrat na leto na predlog pristojnega ministrstva javno določi strategijo razvoja in strateške cilje podjetij v državni lasti v tako imenovanih sektorskih politikah. Poslovodstva in nadzorni sveti podjetij so pri izvrševanju teh ciljev in konkretnih poslovnih odločitvah neodvisni in niso vezani na navodila javnih funkcionarjev (vključno s ministri, državnimi sekretarji in šefi državnih in paradržavnih agencij).

Drugo načelo naj se glasi: Nadzornike v podjetjih v državni lasti po predpisanem postopku izbira in imenuje Kadrovsko-akreditacijski svet (Kas), ki je sestavljen iz vidnih neodvisnih strokovnjakov. Javni funkcionarji nimajo pravice vplivati na ali posegati v kadrovske izbore nadzornikov (in članov uprav).

Tretje načelo naj se glasi: Javni funkcionarji v javnosti ne smejo javno komentirati nobenih kadrovskih in drugih zadev s področja poslovanja podjetij v državni lasti.

Manjše možnosti za politični vpliv

Menim, da bi tak kodeks skupaj z načrtovano centralno agencijo za upravljanje la-

Stran / Page: 15

Doseg / Reach: 53000

Država / Country: SLOVENIA

Površina prispevka / Size: 692 cm2

3 / 3

stniških deležev države prinesel precej več preglednosti, higieničnosti in učinkovitosti v korporativno upravljanje podjetij, ki so v državni lasti. Seveda pa bi se prostor za uveljavljanje političnega vpliva in populizem s tem precej zožila. Samoomejevanje politike je bila glavna predvolilna parola Zaresa, pa tudi premiera Pahorja. So pripravljene to samoomejevanje tudi formalizirati na predlagan način? ●